

ความเป็นมาของวรรณกรรม เรื่องขุนบรม

1. พื้นหลังวรรณกรรม เรื่องขุนบรม

วรรณกรรม เรื่องขุนบรมมีปรากฏอยู่หลายฉบับหลายสำนวนทั้งที่เป็นต้นฉบับโบราณและฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ มหาสิลา วีระวงค์ ได้เขียนถึง เอกสาร เรื่องขุนบรมไว้ในคำนำพงศาวดารลาว สำนวนถอดถ่ายของอาจารย์ ทองสืบ ศุภมาร์ค มีความตอนหนึ่งว่า "--- หนังสือนิทานขุนบรม ได้มีผู้แต่งและคัดลอกสืบทอดกันมาหลายครั้งหลายฉบับ บางฉบับมีการคัดลอกผิดพลาดขาดเกินมาก เพราะผู้คัดลอกไม่เข้าใจ ได้นำนิทานขุนบรมทั้ง 7 ฉบับมาเทียบเคียงดูก็รู้ว่า บางฉบับผู้คัดลอกไม่เข้าใจเลย เป็นแต่เพียงเขียนรับจ้าง เอาเงินเท่านั้น ทั้งเมื่อเขียนแล้วก็ไม่ได้ตรวจทานกับฉบับเดิมเลย---"¹

เกี่ยวกับการแต่งและการคัดลอกวรรณกรรม เรื่องขุนบรม สืบต่อกันมาหลายครั้งหลายฉบับนี้ เข้าใจว่า ในการแต่งครั้งหลัง ๆ มีทั้งการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่องเดิม และการแต่งต่อ นอกจากนี้ มหาสิลา วีระวงค์ ยังได้กล่าวถึงรายละเอียดในการแต่งวรรณกรรม เรื่องขุนบรมว่า ในระยะเวลาประมาณ 5 รัชสมัยของประวัติศาสตร์ลาว ได้มีการแต่งวรรณกรรม เรื่องขุนบรมถึง 5 ครั้ง ทำให้สำนวนต่าง ๆ เกิดขึ้นถึง 5 สำนวนคือ

สำนวนที่ 1 แต่งในรัชสมัยของพระเจ้าวิสุลราช (พ.ศ. 2036-2059) โดยพระเจ้าวิสุลราชทรงให้ พระมหาเทพหลวง และ พระมหามงคลสิทธิ เป็นผู้แต่ง การแต่งครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากทางฝ่ายบ้านเมืองเป็นอย่างดี เข้าใจว่า พระมหาทศตรีย์ทรงให้คำแนะนำ

สำนวนที่ 2 แต่งในรัชสมัย สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช และพระยาแสนสุรินทร์ (ประมาณ พ.ศ. 2115-2117) ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง เนื้อเรื่องขุนบรมสำนวนนี้สิ้นสุดในรัชสมัยของพระยาแสนสุรินทร์

¹มหาสิลา วีระวงค์ พระราชพงศาวดารลาว อาจารย์ ทองสืบ ศุภมาร์ค ถอดถ่าย เป็นไทย ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา)

สำนวนที่ 3 สันนิษฐานว่า แต่งในปัจจุศักราช 989 (พ.ศ. 2170) สำนวนนี้ผู้เชี่ยวชาญวรรณคดีอีสานบางท่านเรียกว่า นิทานขุนบรมฉบับ "พื้นเมืองพวน" เนื้อเรื่องขุนบรมสำนวนนี้สิ้นสุดในรัชสมัยของพระหม่อมแก้ว ซึ่งเสวยราชย์ปัจจุศักราช 989 ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง

สำนวนที่ 4 แต่งในรัชสมัยพระไชยเชษฐาธิราชที่ 2 คือ พระเจ้าไชยองค์เว้ ประมาณปัจจุศักราช 1070 (พ.ศ. 2251) ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง

สำนวนที่ 5 แต่งขึ้นหลังจากที่ประเทศลาวได้เสียเอกราชให้แก่ประเทศไทย ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง ผู้แต่งได้เก็บรวบรวมข้อความในเรื่องขุนบรมสำนวนต่าง ๆ มาเรียบเรียงและบันทึกไว้เป็นพงศาวดารต่อมา

วรรณกรรมเรื่องขุนบรม ซึ่งมีการแต่งและปรับปรุงถึง 5 ครั้ง มหาสีลา วีระวงศ์ ได้สันนิษฐานไว้ในส่วนที่เป็นคำนำของหนังสือเล่มเดียวกันว่า สำนวนที่ 1, 2 และ 3 เป็นสำนวนเก่าแก่ ดั้งเดิม เป็นที่น่าเสียดายที่มหาสีลา วีระวงศ์ ไม่ได้ให้เหตุผลประกอบข้อสันนิษฐานไว้ด้วย

ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช กล่าวไว้ในหนังสือปัญหาประวัติศาสตร์และโบราณคดีว่า ม.อาบังไซ ซึ่งเป็นนักศึกษาชาวฝรั่งเศส ได้ค้นคว้าและพบว่า พงศาวดารล้านช้างในประเทศลาวมีอยู่ถึง 7 สำนวน¹ แต่ ศาสตราจารย์ ขจร ไม่ได้ระบุว่ามีส่วนใดบ้าง คำนำพระราชพงศาวดารลาวที่ มหาสีลา วีระวงศ์ เขียนไว้ ก็กล่าวถึง เรื่องขุนบรม 7 สำนวน เช่นเดียวกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการตรวจชำระและจัดพิมพ์วรรณกรรมเรื่องขุนบรมของกรมวรรณคดีแห่งประเทศไทย ลาวนั้น ไม่ปรากฏว่ามหาสีลา ซึ่งเป็นผู้ตรวจชำระเอง ได้ใช้ต้นฉบับเรื่องขุนบรมทั้ง 7 ฉบับ หรือใช้เพียงบางฉบับเท่านั้น

2. ต้นฉบับและลักษณะ เอกสาร

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้พยายามหาเอกสารต้นฉบับเพื่อประกอบการวิจัยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และได้แบ่งเอกสารเหล่านี้ออกเป็น 2 ระดับ ระดับหนึ่ง เป็น เอกสารข้อมูลเบื้องต้น

¹ ขจร สุขพานิช, ปัญหาประวัติศาสตร์และโบราณคดี, วุฒิชัย มุลศิลป์ บรรณาธิการ

(เอกสารทางวิชาการ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมฉลอง 200 ปีรัตนโกสินทร์ 2525)

ซึ่งอยู่ในสภาพ เป็นต้นฉบับตัวเขียนบนใบลาน ภาษาที่ใช้ยังเป็นภาษาเดิม ส่วนอีกระดับหนึ่งได้มีผู้ถ่ายถอดข้อความออกมาตีพิมพ์เผยแพร่แล้ว มีการคิดแปลงแก้ไขมากกว่าในระดับแรก ต้นฉบับเหล่านี้มีดังต่อไปนี้

2.1 ต้นฉบับใบลาน ผู้วิจัยได้พบต้นฉบับใบลานเรื่องขุนบรมด้วยกัน 4 ฉบับ

ฉบับ ล.น.1 ต้นฉบับใบลาน จารด้วยตัวอักษรไทยน้อย แต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรอง ท่องถิ่นอีสาน เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ท้าวasukri สภาพใบลานเก่าชำรุดเป็นรูปรู เพราะถูกแมลงเจาะ ตัวอักษรไทยน้อยค่อนข้างประณีต แต่บางครั้งก็อ่านได้ยากเพราะสภาพของใบลานที่มีรูปรู จารทั้ง 2 หน้า มีเลขกำกับเฉพาะด้านหน้าของลานแต่ละแผ่น ตั้งแต่เลข 1 ถึง 113 มีลานประกบหน้า 1 ลาน ประกบหลัง 2 ลาน ลานแรกมีข้อความเขียนไว้ว่า ขุนบรม (*ขุนบรม*) รูที่เจาะร้อยเชือกทั้ง 2 รู อยู่ในสภาพดี เชือกที่ร้อย (เรียกกันว่า สายสนอง) เป็นเชือกที่ค่อนข้างใหม่อยู่ในสภาพดี มีไม้ประกับแบบธรรมดาทั้งสองด้าน ท่อด้วยผ้าดิบมีเชือกมัด หอสมุดได้มาจากที่ใดไม่ปรากฏ เริ่มเรื่องด้วยบทไหวศรั ดำเนินเรื่องไปตามลำดับแบบเล่าเรื่องทั่วไป เนื้อเรื่องขุนบรมจบความในลานที่ 48 ซึ่งกล่าวถึงการแบ่งเขตเมืองพวน จากลานที่ 49 ถึงลานที่ 113 เป็นชั้นกฎหมาย ฮีตครองขุนบรม เนื้อความส่วนหลังนี้เป็นคำสอนเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของคนในสถานภาพต่าง ๆ โดยอ้างว่าขุนบรมสั่งสอนไว้ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง บอกชื่อผู้คัดลอกไว้ ชื่อ ชามม ส่วนวนนี้ เป็นสำนวนที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาวิจัย

ฉบับ ล.น.2 ต้นฉบับใบลาน จารด้วยตัวอักษรไทยน้อยแต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรอง ท่องถิ่นอีสาน เช่นเดียวกัน ขณะที่ทำการวิจัยนี้อาจารย์ ธวัช ปุณโณทก อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้ยืมมาจากวัดแห่งหนึ่งในจังหวัดสกลนคร สภาพใบลานอยู่ในสภาพดีกว่าฉบับ ล.น.1 ตัวอักษรอยู่ในสภาพเรียบร้อย จารทั้ง 2 หน้า มีเลขกำกับเฉพาะด้านหน้าของลานแต่ละแผ่น ลักษณะเอกสารตั้งแต่การร้อยเชือกสายสนอง ตลอดถึงการใช้ผ้าทอเก็บรักษาเหมือนกับฉบับ ล.น.1 ลักษณะคำประพันธ์แบบเดียวกับฉบับ ล.น.1 เนื้อความและสำนวนภาษาเหมือนกับฉบับ ล.น.1 มีคลาดเคลื่อนเล็กน้อยในส่วนที่เป็นคำสร้อย เข้าใจว่า ต่างก็เป็นฉบับคัดลอกมาจากสำนวนเดียวกัน

ฉบับ ล.น.3 ในระยะปลายของการวิจัยของผู้วิจัย ผู้วิจัยทราบว่า อาจารย์ จารวรรณธรรมวัตร อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม มีต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องขุนบรมอีก 1 ฉบับ เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองและมีลักษณะอื่น ๆ ใกล้เคียงกับฉบับที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ แต่

เนื่องจากการวิจัยส่วนนี้ได้ผ่านไประยะหนึ่ง และเนื่องจากเนื้อความโดยทั่วไปไม่มีอะไรเพิ่มเติม จากฉบับที่ผู้วิจัยใช้อยู่โดยตรง ผู้วิจัยจึงมิได้ใช้ต้นฉบับนี้ในการวิจัยด้วย

ฉบับ ล.ธ.1 ต้นฉบับใบลานจารด้วยอักษรตัวธรรม แต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยแก้ว เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี สภานาใบลานตีทุกลาน ตัวอักษรที่จารประณีตและชัดเจนทุกตัว จารทั้ง 2 หน้า มีทั้งหมด 3 ผูก ไม้รวกกันไว้แต่ละผูกมี 22-23 ลาน เจาะรูร้อยด้วยเชือกสายสนอง ไม่มีไม้ประกบ จารชื่อเรื่องลานประกบหน้าว่านิทานขุนบรม (ຂໍ້ຊຸບຮຸ້ນ) เนื้อความเรื่องขุนบรมฉบับนี้จบลงในสมัยพระเจ้าวิสุทธราช

ฉบับ ล.ธ.2 ต้นฉบับใบลานจารด้วยอักษรตัวธรรม แต่งเป็นคำประพันธ์ร้อยแก้ว เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี สภานาใบลานตีทุกลาน แต่เนื่องจากมีเพียงผูกเดียว เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติจึงเก็บรวมไว้กับ ฉบับ ล.ธ.1 ไม้รวกกัน 4 ผูก ห่อด้วยผ้าขาวมีเชือกมัด ได้ตรวจดูรายละเอียดแล้ว มีเนื้อความอย่างเดียวกันกับต้นฉบับ ล.ธ.1 ผูกที่ 1 สันนิษฐานว่า เป็นฉบับคัดลอกจากสำนวนเดียวกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ต้นฉบับใบลานซึ่ง เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี มีอยู่ 3 ฉบับด้วยกันคือ ฉบับ ล.น.1, ล.ธ.1 และ ล.ธ.2 เจ้าหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติได้ถอดถ่ายเป็นตัวอักษรไทยปัจจุบันเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ 2 ฉบับคือ

1. ฉบับที่ถอดถ่ายจากฉบับ ล.น.1 ตั้งแต่ลานแรกจนถึงลานสุดท้าย ผู้ถอดถ่ายเขียนด้วยลายมือ มีรายละเอียดที่ปกสมุดตัวเขียนถอดถ่ายว่า "เรื่องขุนบรมคำกลอน สมบัติเดิมของห้องสมุด นายทอง เป็นผู้คัดลอกจากอักษรลาว เรียงจันทน์ เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2461 นายทองนายบัน ได้ทานไว้แล้ว"

2. ฉบับที่ถอดถ่ายจาก ล.ธ.1 ถอดถ่ายเป็นอักษรไทยปัจจุบันทั้งหมด 3 ผูก ที่เป็นตัวอักษรไทยปัจจุบันเขียนด้วยลายมือมี 1 เล่ม และทางหอสมุดแห่งชาติได้พิมพ์ตีเย็บเล่มทำปกเรียบร้อย มี 3 เล่ม เล่มหนึ่งมี 36 หน้า มีรายละเอียดที่ปกในว่า "เอกสารจ้างแปล ตำนานขุนบรมราชา ต้นฉบับอักษรลาว จารึกในใบลาน นายสังวาลย์ ราชศรี แปลวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2517" และตอนจบของเรื่องขุนบรมฉบับนี้มีความว่า "จบขุนบรม ศักราช 1224 ตัว (พ.ศ. 2405) ปีจอ นพศก ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 8 วันศุกร์ มีขาล ดริศก เขียนเสร็จเวลาเที่ยง ช่างเหล็กสองหัว เมียได้พร้อมกันสร้างขุนบรม เรื่องนี้ไว้กับศาสนา トラบเท่า 5,000 ปี"

2.2 วรรณกรรมเรื่องขุนบรมฉบับที่พิมพ์เผยแพร่

วรรณกรรม เรื่องขุนบรมฉบับที่พิมพ์ เผยแพร่นี้มีระดับแตกต่างกัน บางฉบับ เป็นการ คัดลอกตีพิมพ์จากต้นฉบับตัวเขียนและบางฉบับ เป็นการ เขียนเรียบเรียงขึ้นใหม่ และอาจจะกล่าว สรุปลงได้ดังนี้

ก. ที่เป็นการคัดลอกตีพิมพ์จากต้นฉบับตัวเขียนโดยตรง มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงเพียง ส่วนน้อย มีอยู่ด้วยกัน 3 ฉบับ คือ

1. ฉบับพิมพ์ในประเทศไทย คัดลอกจากต้นฉบับที่มีสำนวน เช่นเดียวกับต้นฉบับ

ล.น.1 ที่ผู้วิจัยใช้ พิมพ์ด้วยตัวอักษรลาว มีข้อความที่หน้าปกว่า

"พื้นขุนบรมราชาธิราชต ระบับขุนสถานแท้ กมวันนะคติ (ลาว) พิมพ์ เทื่อที่ 1 จำนวน 3,000 สะบับ 30 มีนาคม 1967" ไม่ปรากฏโรงพิมพ์ ความตอนจบของหนังสือเล่มนี้ตรงกับ เนื้อ ความที่จารอยู่ใน ลานที่ 48 ของ ล.น.1 และ ล.น.2 นอกจากข้อแตกต่างเพียงบางคำแล้ว อาจกล่าวได้ว่า มีข้อความเหมือนกับฉบับ ล.น.1 ทุกประการ

2. ฉบับพิมพ์ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 70 ของไทย ชื่อเรื่องว่า "นิทาน เรื่อง ขุนบรมราชา พงศาวดาร เมืองลานช้าง" เป็นคำประพันธ์ร้อยแก้ว คัดลอกและตีพิมพ์จากต้นฉบับที่ มี เนื้อความและสำนวนภาษาอย่างเดียวกันกับต้นฉบับ ล.ธ.1

3. ฉบับพิมพ์ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1 ชื่อเรื่องว่า "พงศาวดารล้านช้าง ตามถ้อยคำในฉบับเดิม" มีเนื้อความกล่าวถึงขุนบรม แต่มีความแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยกับต้น ฉบับ ล.น.1 และ ล.ธ.1 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทาน คำอธิบายไว้ในส่วนของคำนำว่า

"--- หนังสือพงศาวดารล้านช้างมี 2 ฉบับ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า อยู่หัว ได้โปรดให้เรียบเรียงไว้ฉบับ 1 พระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค) ไปได้ต้นฉบับ ตามภาษาเดิมส่งมาพิมพ์ไว้ในหนังสือวชิรญาณอีกฉบับหนึ่ง สอบกันดูเห็นฉบับของพระยาประชาภิจักร- จักร แมนย่า และมีเรื่องราวชัดเจนดี จึงเอาฉบับของพระยาประชาภิจักรจักรมาพิมพ์ในเล่มนี้ วิธีภาษาที่แต่งเป็นภาษาไทยล้านช้าง ผิดกับภาษาไทยที่พูดข้างใต้---"¹

¹ กรมศิลปากร, ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 เล่ม 1, (พระนคร: สำนักพิมพ์กรมศึกษา 2506)

ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติไม่สามารถจะหาต้นฉบับพงศาวดารล้านช้างฉบับนี้ได้ (ฉบับที่พิมพ์ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 1) และแม้แต่หลักฐานเกี่ยวกับต้นฉบับตัวเขียนก็ไม่ปรากฏ

ข. ฉบับที่เรียบเรียงหรือเขียนขึ้นใหม่ ที่ควรกล่าวถึงมีเพียงฉบับเดียวคือ

ฉบับที่พิมพ์ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 11 ชื่อว่า "พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง ตามที่มีอยู่ในศาลาลูกขุน" มีกล่าวถึงขุนบรมเพียงสั้น ๆ

อนึ่ง ปรากฏว่าเรื่อง "พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง" นี้ ยังมีตีพิมพ์ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 5 ด้วย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทานคำอธิบายไว้ว่า

"---ต้นฉบับของกระทรวงมหาดไทย สืบ เกิดตามสำนวนและ เนื้อ เรื่อง เข้าใจว่า มีรับสั่งให้เรียบเรียงขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อในรัชกาลที่ 5 ---"

ฉบับนี้ไม่มีกล่าวถึง เรื่องขุนบรม เลย มีรายละเอียดตั้งแต่รัชสมัยพระยาสุวธรรมคำผิง เป็นต้นไป

3. วรรณกรรม เรื่องขุนบรมสำนวนที่เลือกวิจัย

จากต้นฉบับและ เอกสารทั้งหมด ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับต้นฉบับที่อยู่ในรูปของ เอกสารใบลานมากที่สุด เพราะเป็นต้นฉบับเก่ามีสำนวนภาษาเก่า และในจำนวน เอกสารใบลานที่พบได้ใน ขณะทำการวิจัย ผู้วิจัยเลือกสำนวนที่จารด้วยตัวอักษรไทยน้อย ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรอง นั่นคือ ฉบับ ล.น.1 ซึ่งเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ เหตุผลที่เลือกฉบับ ล.น.1 มาวิจัยคือ

1. เป็นสำนวนที่ประพันธ์ด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองท้องถิ่นอีสาน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ทางด้านรูปแบบของวรรณกรรมอีสาน มีการผูกร้อยภาษาให้ เข้ารูปแบบข้อบังคับ และมีความไพเราะ สละสลวย ง่ายต่อการจำ เป็นความสามารถอีกชั้นหนึ่งของผู้ประพันธ์ ปรากฏว่าวรรณกรรมที่ประพันธ์ด้วยลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองนั้น มีการคิดลอกกันแพร่หลายกว่าฉบับที่ประพันธ์ด้วยลักษณะคำประพันธ์ร้อยแก้ว อีกประการหนึ่งนั่นคือ คำประพันธ์ร้อยกรองท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ทางวรรณศิลป์ของท้องถิ่น นั้น ๆ มีค่าสูงควรแก่การสงวนรักษาและ เผยแพร่ให้ประชาชนรู้จักมากยิ่งขึ้น

2. สำนวนที่วิจัยนี้ จัดเป็นวรรณกรรมที่มีวรรณศิลป์ กล่าวคือ นอกจากมี

สำนวนอื่น ๆ บางสำนวนมีเนื้อเรื่องเข้าลักษณะของพงศาวดาร หรือคอดีด้วยพงศาวดารของประชาชาติลาว

3. เป็นสำนวนที่แพร่หลายที่สุด อย่างน้อยที่สุดก็อาจจะกล่าวได้ว่า มีเก็บรักษาอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ ท้าวาสุกรี 1 ฉบับ ที่อาจารย์ ธวัช ภูณโณทก ยืมมาจากจังหวัดสกลนคร 1 ฉบับ ที่อาจารย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร อีก 1 ฉบับ การพบหลายฉบับในที่ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ย่อมแสดงว่าเป็นสำนวนที่มีการคัดลอกกันมากในสังคมอีสาน เป็นที่นิยมและยอมรับกันอย่างแพร่หลายในหมู่ชาวบ้าน

นอกจากนั้น คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ยังได้ถ่ายไมโครฟิล์มต้นฉบับ ล.น.1 นี้ เก็บรักษาไว้เพื่อประกอบการศึกษาอีกด้วย

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจำกัดขอบเขตเนื้อหาเพียงเรื่องของขุนบรมและโอรส ซึ่งมีปรากฏในเอกสาร ล.น.1 จากลานที่ 1 ถึงลานที่ 48 เท่านั้น ตั้งแต่ลานที่ 49 ถึงลานที่ 113 ผู้วิจัยจะไม่พิจารณา หรือนำมาวิจัยเลย เพราะสำนวนภาษาเรื่องขุนบรมตั้งแต่ลานที่ 1 ถึงลานที่ 48 กับสำนวนภาษา ลานที่ 49 ถึงลานที่ 113 ต่างระดับกันมาก มีทางที่จะสันนิษฐานได้ว่า ผู้แต่งไม่ใช่คนเดียวกัน แต่บังเอิญนำมารวมไว้ในมัดเดียวกันเท่านั้น

4. ลักษณะการเขียนวรรณกรรมเรื่องขุนบรมในเชิงตำนาน¹

ตำนานขุนบรมแสดงแนวความคิดความเชื่ออัน เป็นที่มาของพฤติกรรมของสังคมอีสานทั้งที่เป็นการประพฤติปฏิบัติประจำวันและพฤติกรรมที่แปรรูป เป็นพิธีกรรมในครรถองประเพณี ขุนบรมยังแสดงให้เห็นว่าการผสมผสานกันระหว่างความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิมเรื่อง ผี สาง เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ ความคิดความเชื่อทั้งสองแนวนี้อยู่คู่ขนานกันไป โดยผู้คนได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำจำกัดความคำว่า ตำนานไว้ว่า เรื่องแสดงกิจการอันมีมาแล้วแต่ปางหลัง เรื่องราวมนานที่เล่ากันสืบ ๆ มา เช่น ตำนาน พุทธเจดีย์สยาม

ขุนบรม เป็นชื่อวีรบุรุษของประชาคมลุ่มแม่น้ำโขงในฐานะ เป็นต้นกำเนิดหัวหน้าเผ่าพันธุ์ เรื่องขุนบรมนี้ เป็น เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาไม่อาจกำหนดยุคสมัยของจุดเริ่มต้นได้ ในลักษณะการเล่า สืบต่อกันมานี้ อาจมีการ เสริมแต่งพฤติกรรมไปในด้านอิทธิปาฏิหาริย์มากขึ้น ซึ่งก็เป็นการเพิ่มความ เชื่อต่อชนรุ่นหลัง เรื่อยมา ภายหลังได้มีผู้บันทึก เป็นลายลักษณ์ เรียกว่า นิทานขุนบรม หรือพื้นขุนบรม

ในด้านความ เชื่อเรื่องขุนบรมของชาวไทย-ลาวในภาคอีสาน และในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแล้ว จะเห็นว่า เรื่องขุนบรมมีอิทธิพลต่อประชาคมทั้งสอง ทั้งทางด้านภูมิ ปัญญาที่รับสืบทอดกันมา และยังมีอิทธิพลทางด้านการค้า เนินชีวิตในสังคม เป็นระยะเวลาอันยาวนาน แม้แต่ในปัจจุบัน ในสังคมชนบทที่ห่างไกลในภูมิภาคอีสานก็ยัง เชื่อ เช่นนั้น นั่นคือ ยังมีการกล่าวอ้าง ถึงขุนบรมในการอธิบายความเป็นมาของกลุ่มชนของตนแก่ลูกหลานและบุคคลอื่น การที่เรื่องขุนบรม มีอิทธิพลต่อความ เชื่อของสังคมอีสานมาตั้งแต่สมัยอดีตนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวอีสานได้อนุรักษ์ เรื่องนี้ไว้โดยการคัดลอกสืบต่อกันมา วรรณกรรม เรื่องขุนบรมจึงมีหลายรูปแบบ หลายสำนวนแพร่ กระจายในภูมิภาคอีสานและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ก่อนจะมีการสรรค์สร้าง เอกสารตำนาน มักจะมี เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาหลายยุคหลาย สมัย เรื่องราว เหล่านั้นมักเกี่ยวกับสิ่งสำคัญอัน เป็นอนุสรณ์ทางศาสนา เรื่องราวของบ้านเมือง กษัตริย์โบราณ บรรพบุรุษและเผ่าพันธุ์ หรืออาจ เป็น เรื่องที่ประดิษฐ์ขึ้นตามมโนภาพ¹ หรือประดิษฐ์ ขึ้นเพื่อสอดคล้องกับภูมิศาสตร์ประจำถิ่น ในขณะที่ เรื่องเล่าเฟื่องฟูและ เป็นที่ยอมรับของสังคม จึง ได้มีการเก็บเกี่ยวผล ด้วยการแทรกคำสอนศีลธรรม ค่านิยมของสังคม เมื่อมีการบันทึก ผู้บันทึก นำเรื่องเล่าสวม เข้ากับกรอบ เวลาและโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ของวรรณคดีพุทธศาสนา² ทั้งนี้ ผู้บันทึกอาจผนวกความคิดความ เชื่อของสังคมปรุงแต่ง เรื่องราวให้สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรม

¹นาฏริกา ซลิตานนท์, ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2524), หน้า 110-140.

²David K. Wyatt, "Chronicle Traditions in Thai Historiography", in C.D. Cowan and O.W. Wolters (eds.) *Southeast Asian History and Historiography: Essays Presented to D.G.E. Hall*, Cornell University Press, 1976 : 107-122.

สมัยบันทึก จะอย่างไรและโดยวิธีใดผู้บันทึกยัง เคารพต่อสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาจากอดีต และยึดถือ เป็นแบบอย่าง เป็นต้นฉบับโดยไม่สนใจกับความ เชื่อถือได้ของหลักฐานราวกับว่าทุกอย่างของ เหตุการณ์ เป็นความจริงแท้ที่ไม่ต้องการคำอธิบายใด ๆ ดังนั้นหากจะหาความจริงจาก เหตุการณ์จึงไม่ประสบผลสำเร็จนัก แต่ตำนาน เป็นข้อมูลที่สำคัญยิ่งที่นำไปสู่การ เข้าใจโครงสร้างความคิดของสังคมและสถาบันต่าง ๆ ของสังคมอดีต¹

ตำนาน เป็นวิธีการบันทึกเหตุการณ์ในอดีตวิธีหนึ่ง ตำนานส่วนใหญ่มักจะเป็น เรื่องราวของถิ่นฐานในภาคเหนือของไทย เนื้อหาส่วนใหญ่ของตำนานมัก เกี่ยวพัน กับพุทธศาสนาทั้งในเรื่องของกาล เวลาและชื่อของดินแดน ปรากฏว่าตำนานมัก เริ่มต้นจากสมัยของพระพุทธองค์หรือก่อนหน้านั้น ผู้แต่งตำนานซึ่งมักจะเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาประพันธ์งานของท่านขึ้น เพื่อสร้างความชอบธรรมและความขลังในสิ่งที่เขียนถึง โดยการ โยงไปสัมพันธ์กับพระพุทธองค์หรือโดยการแสดงให้ เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างไรในการช่วยแสวงหาบุญกุศล เหตุนี้ตำนานจึงมีลักษณะ เป็นคำสอนศีลธรรมด้วย² ขุนบรม เป็นตำนานที่แพร่หลายในภาคอีสานของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นตำนานที่รวม เอานิยายปรัมปรา เรื่องต้นกำเนิดของท้องถิ่น และกำเนิดของคนไทยจากน้ำ เต่าบึง ตลอดจนการจัดระบบสังคม ขุนบรมจึงเป็น เอกสารที่แสดงถึง โครงสร้างของสังคม โบราณและระบบการควบคุมสังคมของไทย

ขุนบรมฉบับที่นำมาวิจัย เป็นวรรณกรรมชาวบ้านที่มี เนื้อหาเข้าลักษณะ "ตำนาน"³ นั่นคือ

¹ อานันท์ ภาณุจันทน์ "ตำนานและลักษณะความคิดทางประวัติศาสตร์ในลานนาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 และ 21" วารสารธรรมศาสตร์, 6 : 1 (มี.ย.- ก.ย.19) หน้า 18-19.

² David K. Wyatt (OP. Cit.)

³ วินัย พงศ์ศรีเพียร, "บรรพบุรุษคนไทยมาจากไหน", รวมบทความประวัติศาสตร์ ฉ.5 (มิถุนายน 2526) ได้เสนอลักษณะพื้นฐานของตำนานทั้งทางโลกและทางธรรมไว้ในส่วนเชิงอรรถของบทความไว้ 6 ลักษณะคือ 1. ขึ้นต้นด้วยการอาราธนาพระรัตนตรัย 2. เล่าพุทธประวัติ 3. เริ่มต้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าและการทำนายนาย 4. ลำดับเวลาและเหตุการณ์ตอนต้นเรื่อง จัดให้เป็นไปตามโครงสร้างของวรรณคดีพุทธศาสนา 5. เน้นพุทธประวัติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 6. นำภูมิศาสตร์อินเดียโบราณมาบรรยายในเนื้อเรื่อง

มีเรื่องราวของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เนื่องด้วยประวัติพุทธศาสนา และมีโลกภูมิอิงพุทธศาสนา ผู้วิจัย เข้าใจว่า ผู้ประพันธ์ขุนบรมฉบับร้อยกรอง เป็นพระภิกษุ¹ เพราะความรอบรู้ในเรื่องพุทธจักรวาล และได้แนะนำระเบียบวิธีการของตำนาน เสนอ เรื่องราวขุนบรม ซึ่งวิธีการ เขียนตำนานดังกล่าว เป็น อิทธิพลจากการ เผยแพร่พุทธศาสนา ลัทธิ เถรวาทจากลังกาในพุทธศตวรรษที่ 20, 21² อัน เป็นยุคทองของวัฒนธรรมและศาสนา ผู้นำทางวัฒนธรรมและศาสนาในยุคทองคือพระภิกษุสงฆ์ผู้ใหญ่ อึ่ง จากความจำเป็นที่อาณาจักรและพุทธจักรต้องมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันอาจจะ เป็นข้อยุติได้ว่า ขุนบรม เป็นงานของภิกษุสงฆ์ที่สนองนโยบายของกษัตริย์

เนื้อเรื่องขุนบรม กล่าวถึง กำเนิดกษัตริย์ ราชวงศ์ของพระองค์ อธิบายความเป็นมา ของมนุษยชาติและเผ่าพันธุ์ เรื่องราวทั้งหมดตั้งมั่นอยู่บนความศรัทธาในศาสนาผสมผสานกับความ เชื่อทั้งสองดังกล่าว เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง โดยกล่าวว่ากษัตริย์เป็น เทพผู้มีบุญมารมีสร้าง สมมาชั่วแสนกัลป์ ถือโอบปาดิกชาติลงมาปกครองโลกมนุษย์ ปรายปรายสิ่ง เลวร้ายต่าง ๆ อันเนื่อง มาจากการสิ้นสุดศาสนา เพื่อพระพุทธเจ้าองค์ใหม่จะลงมาตรัสรู้³

นักมนุษยวิทยาท่านหนึ่งวิเคราะห์การนับถือพุทธศาสนาของคนในสังคมปัจจุบันว่า มีสอง แบบคือ พุทธศาสนาแบบปรัชญา กับพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน การพัวพันอยู่กับอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์

¹มหาสิลา วีระวงศ์ พงศาวดารลาว คำนำอธิบายว่า พระมหาเทพหลวงและพระมงคล ลีธิร์ร่วมกันแต่งขุนบรม

²อานันท์ กาญจนพันธุ์ "ตำนานและลักษณะความคิดทางประวัติศาสตร์ในลานชำระระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 20 และ 21" วารสารธรรมศาสตร์ (ปีที่ 6 เล่มที่ 1 มิถุนายน - กันยายน 2519) หน้า 11 และผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในอาณาจักรล้านช้างได้รับอิทธิพลจากการเผยแพร่มุทธศาสนา เช่นเดียวกับลานนาตามประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมล้านนา และล้านช้างไหลสู่กัน เสมอตั้งแต่สมัยของ พระไชยเชษฐาธิราชไปครองนคร เชียงใหม่ ในราว พ.ศ. 2081-2094

³แนวความคิดเกี่ยวกับกำเนิดผู้นำโดยกล่าวอ้างว่า เป็นการเตรียมตัว เพื่อคอยให้ พระพุทธเจ้าองค์ใหม่ลงมาตรัสรู้ หรือ เพื่อดำรงพุทธศาสนา มีในตำนานทางภาคเหนือ เกี่ยวกับ การกำเนิดของลวจังกราช และแนวความคิดนี้มีในหนังสือไตรภูมิพระร่วง (หน้า 98) ซึ่งกล่าวว่า พระยามหาจักรพรรดิทำหน้าที่แทนพระพุทธเจ้า

อำนาจเหนือธรรมชาติ เวทมนต์คาถา บาป บุญ นรก สวรรค์ ฯลฯ ถือเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน¹ หากพิจารณาตาม เกณฑ์ของนักมนุษยวิทยาดังกล่าว ขุนบรมก็จัด เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่ผลิตโดย นักปราชญ์ที่มีแนวความคิดหรือยอมรับพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน

ขุนบรม เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา จากปากต่อปาก ยุคหนึ่งผ่านยุคหนึ่งหลายชั่วอายุคน ด้วยระยะเวลาอันยาวนาน ขุนบรมจึงรวมเอาจินตนาการที่เกิดจากความคิดความเชื่อของสังคม ฉะนั้นความคลาดเคลื่อนจากความ เป็นจริงย่อมจะ เกิดขึ้น เป็นธรรมดา ประกอบกับผู้บันทึกนิยมใช้กวี โวหาร และระเบียบวิธีการแบบตำนานในการสร้างสรรค์ขุนบรม เป็นวรรณกรรม หรือ เป็น เอกสาร ประวัติศาสตร์เชิงตำนาน โอกาสที่จะคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริงย่อมมีมากและไม่สามารถยืนยัน ได้ว่า ใคร เป็นผู้สร้างตำนานนั้น ๆ ขึ้น แม้กระนั้นก็ตาม การถ่ายทอดเรื่องราวด้วยปากจากสมัย สู่สมัยนานนับศตวรรษย่อมทำให้มีการรวบรวมความคิด ค่านิยมสั่งสม เข้าไว้ในตำนานขุนบรมมากขึ้นทุกที ขุนบรมจึง เป็นตำนานที่มีค่ายิ่งในส่วนที่เป็นความคิด ความเชื่อของสังคมไทย (ในสมัยอดีต ถึงสมัยบันทึก) ที่อธิบายถึงโลกและจักรวาล ประวัติความ เป็นมาของ เผ่าพันธุ์รวมทั้ง โครงสร้างและ สถาบันสังคม

ด้วยระเบียบวิธีการของตำนานดังกล่าวมาแล้ว การสรรค์สร้างวรรณกรรม เรื่องขุนบรม จึงอิงอยู่กับหลักพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น เนื้อหาของ เรื่องจึงผูกพันอยู่กับคตินิยมในการ เขียน วรรณกรรมแบบพุทธศาสนา เช่น กล่าวถึงการเสด็จมาเยี่ยมโลกมนุษย์ของพระพุทธโคดม ขณะยัง ทรงสร้างสมบารมีในพรหมโลก เมืองสำคัญมีต้นกำเนิดตามพยากรณ์ของพระพุทธองค์ แสดงออก ในรูปของการหมาย เขตแดนของพระพุทธองค์ เมื่อคราวเสด็จมา เยี่ยมโลก การกล่าวถึงพุทธศาสน-

¹ฉลาดชาย รมิตานนท์ "ประเพณีทรงผีเจ้านาย และบทบาททางสังคมจังหวัดเชียงใหม่"

รายงานวิจัย เพื่อเสนอในการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

24-26 กรกฎาคม 2526 ณ. โรงแรมรามาดาเอนท์ กรุงเทพมหานคร

ประวัติ กาลของพระพุทธเจ้าองค์ก่อนในภัทรกัลป์¹ จนถึงกสิณของศาสนาพระพุทธกัสสปพระพุทธเจ้าองค์ที่ 3 ในภัทรกัลป์ และในระหว่างความ เลวร้าย เนื่องจาก เป็นกาลเสื่อมสูญของศาสนา ผู้นำทางวัฒนธรรม² ขณะนั้นคือ ฤๅษี ได้อ้อนวอนต่อพระอินทร์ หรือ เทวดา ขอ เทพบุตรที่มีบุญญาบารมี ลงมาปกครอง โลกมนุษย์ ขุนบรม เป็น เทพบุตรผู้สร้างสมบารมีมาชั่วแสนกัลป์ที่ประชุมแดนจึง เลือกให้ ลงมาสู่โลกมนุษย์

การ เสนอประวัติศาสนา เป็นโครงใหญ่ ซึ่งให้เห็นถึงพื้นฐานของผู้ประพันธ์ อัน เป็นพื้นฐาน ร่วมของชาวพุทธนั่นคือ ความ เชื่อที่สั่งสมกันมาใน เรื่องกฎแห่งกรรม และเชื่อว่าต้องชวนช่วย ช่วยตัวเอง ในการแสวงหาบุญกุศล เพื่อชีวิตที่ดีกว่า การ เคารพกราบไหว้และการ เอยถึงศาสนา หรือ เพียงแต่การระลึกถึงก็ถือเป็นบุญกุศลทางหนึ่ง ดังนั้นวรรณกรรมชาวบ้าน และตำนานต่าง ๆ จึง ปรากฏ เรื่องราวของพุทธศาสนาเสมอ บทประพันธ์จึงมีการอาราธนาพระรัตนตรัย และจะมีการ เอยถึงประวัติพุทธศาสนาในตอน เปิด เรื่อง

ความคิด เรื่องกาล เวลาในตำนานขุนบรม

กาล เวลา เป็นลักษณะ เฉพาะอย่างหนึ่งของตำนาน กล่าวคือ ตำนานโดยทั่วไปมีแนว ความคิดเรื่องกาล เวลา เช่นเดียวกับวรรณคดีพุทธศาสนา นั่นคือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็น ช่วงเวลาที่ต่อเนื่องกัน สิ่งที่มีชีวิตนับจาก เทวดา มนุษย์ ลงไปถึงสัตว์นรก ต่างก็เวียนว่ายตายเกิด วน เวียนอยู่ เป็นวัฏจักรไม่มีที่สิ้นสุด³ กาล เวลาในตำนานมัก เริ่มต้นจาก

¹ภัทรกัลป์ หมายถึง กัลป์ปัจจุบันจะมีพระพุทธเจ้าลงมาตรัสรู้ 5 องค์ คือ พระพุทธ กุสสันโธ พระพุทธโกนาคม พระพุทธกัสสป พระพุทธโคดม (พุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน) และพระศรี อารีโยเมตไตรยพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 ซึ่งยังไม่ลงมาตรัสรู้ วรรณกรรม เรื่องขุนบรมฉบับที่วิจัยนั้นใน การกล่าวถึงพุทธศาสนประวัติไม่ได้บรรยายถึงระยะเวลาครั้งพระพุทธกุสสันโธ ผู้เป็นพระพุทธเจ้า องค์ที่ 1 ในภัทรกัลป์ ความในวรรณกรรม เริ่มบรรยายถึงศาสนาของพระพุทธโกนาคมและต่อกับ ศาสนาของพระพุทธกัสสป

²ธิดา สารธยา. "ผู้นำทางวัฒนธรรมกับการสร้างบ้านแปงเมือง" วารสารเมืองโบราณ, 6 : 1 (ตุลาคม - พฤศจิกายน 2522) หน้า 15-20 เสนอว่า ฤๅษี เป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของ สังคมโบราณ

³ธิดิ เอียงศรีวงศ์ "โลกของนางนพมาศ" วารสารธรรมศาสตร์ 9 : 1 (กรกฎาคม- กันยายน 2522). หน้า 16.

กฤตยุค อัน เป็นยุคทอง ต่อจากนั้นก็ค่อย ๆ เกิดความเสื่อม เสี่ยงทั้งในด้านศีลธรรมจรรยา มารยาท และสภาพต่าง ๆ จนถึงยุคที่เรียกว่า กลียุค อัน เป็นยุคแห่งความเสื่อม โทรมของสังคม วรรณกรรม เรื่องขุนบรมนำเอาแนวความคิด เรื่องกาลเวลาของตำนาน เป็นบทนำ หรือที่มาของ เรื่องราว กล่าวคือ เมื่อถึงกลียุคสังคมเสื่อมโทรม ประชาชนไม่ยึดมั่นในศีลธรรม ผู้ปกครองขาดธรรมะ ซึ่งเป็นความวิตกของชาวพุทธต่อกาลเวลาของพุทธศาสนาที่ผ่านไป เกินถึงพุทธกาลหรือเมื่อสิ้นสุดศาสนา ความเชื่อในเรื่องกลียุคมีกล่าวถึงในวรรณกรรม เรื่องขุนบรมในรูปของสัญลักษณ์ต่าง ๆ

กาลเวลาที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่องขุนบรมค่อนข้างสับสน กล่าวคือ ปรากฏกาลเวลา 2 ลักษณะคือ กาลเวลาที่อิงกาลเวลาของพุทธศาสนาตามแบบตำนานโดยทั่วไป เกิดขึ้นภายในภัทรกัลป์ เหตุการณ์ของเรื่องเกิดขึ้นในช่วงหนึ่งของภัทรกัลป์นี้คือ ช่วงกาลสิ้นสุดศาสนาของพระพุทธ กัสสปและก่อนที่พระพุทธโคดม พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันจะลงมาตรัสรู้ นอกจากกาลเวลาแบบตำนานทั่วไปดังกล่าวแล้ว วรรณกรรม เรื่องขุนบรมยังมีกาลเวลาของเหตุการณ์ของโลกมนุษย์ก่อนการมีมนุษย์ สัตว์และสิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ บนพื้นโลก เพราะเนื้อหา "ขุนบรม" ปรากฏเรื่องกำเนิดมนุษยชาติ เผ่าพันธุ์ พืชผักต่าง ๆ เหตุการณ์ตอนนี้นำให้เข้าใจว่า สังคมในสมัยอดีตก่อนที่จะมีการบันทึกตำนานขุนบรม ได้พยายามอธิบายความเป็นมาของมนุษยชาติของสังคมและปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่แวดล้อมตนเอง แล้วเล่าสืบต่อกันมาผ่านยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนึ่ง โดยบุคคลทั่วไปในสังคมยอมรับและ เชื่อฟังจนกลายเป็นความเชื่อร่วมของสังคม ครั้นเมื่อได้รับแนวคิด เรื่องกาลเวลาและคติทางพุทธศาสนาจึงมีการนำมาผนวกเข้าไว้ แต่ไม่ค่อยจะกลมกลืนนัก ฉะนั้นจึงดูเหมือนว่าความคิด เรื่องกาลเวลาในตำนานขุนบรมค่อนข้างจะสับสน หรือบางส่วนอาจขัดแย้งกัน

หากพิจารณาดำเนินตามลักษณะเนื้อหา ดำเนินฝ่ายเมืองและดำเนินฝ่ายวัด¹ ขุนบรม

¹ นาฏวิภา ชลิตานนท์ เรื่องเดิมหน้า 110 นาฏวิภาแบ่งลักษณะเนื้อหาของตำนาน เป็น

2 ลักษณะคือ ดำเนินฝ่ายวัด และดำเนินฝ่ายเมือง

และ David K. Wyatt อ่างแล้ว แบ่งลักษณะเนื้อหาของตำนานได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ดำเนินที่มี เนื้อหาตีค่าบรรพ์ 2. ดำเนินที่มี เนื้อหาเป็นประวัติศาสตร์สากล และ 3. ดำเนิน ปุชนิยสถานและปุชนิยวัตถุ และยังเสนอไว้อีกว่า ผู้แต่งตำนานส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุไทย

จัดเป็นตำนานฝ่ายเมืองที่มีเรื่องราวตึกดำบรรพ์เกี่ยวกับปฐมกษัตริย์ ราชวงศ์การสืบสันตติวงศ์ และมีการอธิบายละเอียดถึงกำเนิดมนุษยชาติและเผ่าพันธุ์ เรื่องราวในช่วงแรกมุ่งแสดงอำนาจของเทพ ซึ่งสามารถช่วยเหลือมนุษย์ บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างได้ มีอำนาจเหนือธรรมชาติและมนุษย์ธรรมดา นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องขุนบรมยังแสดงถึงบุญบารมี อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ของกษัตริย์และย่ำถึงลักษณะกษัตริย์ในอุดมคติของคนไทยสมัยก่อน โดยกล่าวว่ากษัตริย์เป็นผู้มีบุญมากกว่าสามัญชน สิ่งสมบุญบารมีมาช่วยแสนกัลป์ ก่อนที่ขุนบรมจะเป็นกษัตริย์ปกครองโลกมนุษย์ จึงกล่าวยกย่องขุนบรมให้เป็นเทพยิ่งกว่าเทพทั้งหลายในภพเดียวกันและได้รับการคัดเลือกจากแกนฟ้าคิน (นัยว่าเป็นบิดาของขุนบรม) ให้ขุนบรมถือโอปปาดิกชาติ มาสู่โลกมนุษย์ พร้อมด้วยบริวารและเครื่องสำหรับกษัตริย์ อันหมายถึง อาญาสิทธิ์สำหรับให้คุณให้โทษไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน เป็นอำนาจควบคุมสังคมให้ปกติสุข

แนวความคิดความเชื่อของสังคมในเรื่องอำนาจบุญกรรม และกษัตริย์เป็นผู้มีบุญบารมีเหนือบุคคลธรรมดา มีอิทธิพลส่งต่อไปยังเนื้อหาวรรณกรรมเรื่องขุนบรม ในการอธิบายถึงบุญบารมีของขุนบรมต้นกำเนิดกษัตริย์นั้น เป็นลักษณะหนึ่งที่จะอธิบายถึงความชอบธรรมของผู้ที่จะเป็นกษัตริย์เป็นหัวหน้าชุมชนและเป็นเจ้าของสรรพสิ่งในแผ่นดิน มีสิทธิและอำนาจเหนือบุคคลอื่นในสังคมสวรรค์ (แกนหลวง) ได้ตระหนักถึงความสำคัญของบุญบารมี จึงมีฉันทานุมัติให้ขุนบรมเทพบุตรผู้ซึ่งสร้างสมบารมีมานานนับแสนกัลป์ลงมาเกิดเป็นชนชั้นผู้ปกครอง ให้สืบสันตติวงศ์กษัตริย์ต่อไป

แนวความคิดที่กล่าวว่ากษัตริย์คือเทพมาจากสวรรค์นั้น คล้ายแนวความคิดจีนเรื่องฮ่องเต้คือ โอรสสวรรค์ และคล้ายแนวความคิดที่ถือว่ากษัตริย์คือ นารายณ์อวตาร ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีอ้างความชอบธรรมในสิทธิและอำนาจเหนือบุคคลอื่นในสังคม ขุนบรมเป็นกษัตริย์ "เทวราช" ตามคติชาวอีสานโบราณมีกำเนิดจากสวรรค์ตามโองการของพระอินทร์ (แกนฟ้าคินและที่ปรึกษา) แต่ขุนบรมเป็นกษัตริย์ที่ยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนาและมั่นคงในพระธรรมชาตที่มีอยู่เดิม ขุนบรมจึงเป็นธรรมราชาที่ประชาชนเคารพยกย่องด้วยความจริงใจ มีสิทธิและอำนาจโดยชอบธรรมและด้วยความยินยอม ความภักดีจากประชาชน

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า จุดประสงค์ของวรรณกรรมเรื่องขุนบรม คือ บูชาศาสนา แสงทานุญกุศล เทอดทูนสถาบันกษัตริย์ แต่ไม่ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมเรื่อง ผี สาง เทวดา และตำรางไว้ซึ่งลัทธิบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worship)

5. ข้อสันนิษฐานสมัยที่แต่ง

ขุนบรม เป็นวรรณกรรมที่เกิดจากคำบอกเล่า มีวิธีเขียนคล้ายลักษณะการเขียนประวัติศาสตร์ตามจารีตลังกา กล่าวคือ ใช้เรื่องราวของประวัติพุทธศาสนาเป็นโครงเรื่อง ความนิยมในการเขียนประวัติศาสตร์เช่นนี้มีในพระภิกษุ และคงจะเริ่มในประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ 21 และสืบต่อมาจนถึง พุทธศตวรรษที่ 24¹

วรรณกรรมเรื่องขุนบรมไม่ปรากฏผู้แต่งแน่ชัด นอกจากปรากฏในพงศาวดารลาว² เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้วิจัยเข้าใจว่าขุนบรมฉบับที่วิจัยนี้ แต่งโดยพระภิกษุเวียงจันทน์หรือหลวงพระบาง หรืออาจแต่งโดยขรราวาสที่เคยบวชเรียนในพุทธศาสนาและมีความรู้แตกฉาน³ ส่วนช่วงสมัยที่แต่งนั้นน่าจะเป็นช่วงสมัยที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้เสนอไว้คือ พุทธศตวรรษที่ 21-24 ไม่สามารถจะกำหนดเวลาหรือศักราชได้แน่นอน ถ้าพิจารณารายละเอียดของตัวอักษรในวรรณกรรมเรื่องขุนบรมฉบับที่นำมาวิจัย ตอนท้ายเรื่องมีกล่าวถึงชื่อกษัตริย์ และศักราชเอาไว้พออนุมานเวลาที่แต่งได้บ้างคือ

ลานที่ 46 กล่าวถึงพระเจ้าสุวรรณมัลลังก์ ศักราช 842 (พ.ศ. 2023)

ลานที่ 47 กล่าวว่า "พระไชยเชษฐา ได้นั่งเมืองในปีนั้น" แต่ไม่บอกศักราชไว้เด่นชัด บอกแต่เพียงว่า "มาฮอดเท่า สังกาขหกสิบตัว"

ลานที่ 48 กล่าวไว้ว่า "ในเมื่อสังกาขได้ เก้าฮ้อยสี่สิบห้าตัว ปลายปีกามต แม่นในปีนั้น" ความตอนนี้ออกศักราชชัดว่า 945 เท่ากับปี พ.ศ. 2126 เนื้อเรื่องกล่าวถึงการแบ่งเขตเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีเมืองพวน เมืองคำเกิด และหลวงพระบาง การกล่าวถึงศักราช 945 เป็นการเอ่ยถึงศักราชครั้งสุดท้าย แม้จะไม่ชัดเจนนัก แต่พออนุมานได้ว่า วรรณกรรมเรื่องขุนบรมฉบับที่วิจัยนี้ แต่งหลังปี 2126 ช่วงเวลาที่แต่งนั้นคงอยู่ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 21-23

¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์ "หลักฐานทางประวัติศาสตร์" รวมบทความประวัติศาสตร์ ฉ.4 (มกราคม 2525) หน้า 81.

² มหาสีลา วีระวงศ์ พงศาวดารลาว อ่างแล้ว

³ อาจารย์ พิฑูร มะลิวัลย์ แสดงความคิดเห็นว่า ขุนบรมฉบับร้อยกรองนี้ แต่งโดยพระภิกษุหรือขรราวาสที่เคยบวชเรียนแล้วมีโอกาสรับราชการในวัง ใกล้ชิดกษัตริย์ และมหาสีลา วีระวงศ์ เสนอไว้ในคำนำพงศาวดารลาวว่า ส่วนวนที่ 1 ผู้แต่งคือ พระมหาเทพหลวง และพระมงคลสิทธิ แต่ไม่อาจหาหลักฐานยืนยันได้แน่ชัดว่าเป็นส่วนวนใดแน่

6. เนื้อเรื่องย่อ

เริ่มด้วยบทพระนิพนธ์ แล้วอธิบายประชากรสวรรค์ว่า มีเหล่าเทวดาที่เรียกว่าแกน มีแกนฟ้าคืน (พระอินทร์) เป็นใหญ่เหนือเหล่าเทวดาและเป็นพ่อของขุนบรม จัตุโลกบาลทั้งสี่ ซึ่งมีแกนแต่ง (วรรณกรรมเรียกอีกชื่อว่าพิษณุกรรม) แกนกม แกนชิ่ง และแกนหุสี ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยของแกนฟ้าคืน ดูแลรักษาโลกมนุษย์ มีนางธรรณีและนาง เมขลา บันทึกบาปบุญที่มนุษย์กระทำ นำไปบอกกับจัตุโลกบาล เพื่อนำมนุษย์ไปสู่โลกต่าง ๆ ตามกรรมของเขา เมื่อเขาตายไป สร้างบุญกุศลก็ได้รับสวรรค์ ทำบาปก็ตกนรก

โลกมนุษย์วรรณกรรมเรียกว่า ชมพูทวีป อยุธยาถึงภัทรกัปป์ พระพุทธโคดมกำลังสร้างสมบารมีในพรหมโลก และพระองค์ได้ลงมาเยี่ยมชมพูทวีปพร้อมด้วยเหล่าพรหมและได้หมายเขตแดนเมืองใหญ่ไว้ 16 เมือง ฝั่ง เงิน ทอง แก้วไข่มุก และได้หมายเขตเมืองเล็ก ๆ อีก 84,000 เมือง ฝั่งหลักเงินหลักทองไว้ ชมพูทวีปในยุคนั้นพระราชารักษาศีลมั่นคงในทศพิธราชธรรม บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง กล่าวถึงศาสนาและพระพุทธเจ้า¹ คือ พุทธโกนาคมน์ เมื่อพระพุทธโกนาคมน์เสด็จนิพพาน คำสอนศาสนาตั้งมั่นอยู่ระยะหนึ่งและในที่สุดก็เสื่อมสูญ ชมพูทวีปเศร้าหมองวุ่นวาย แกนฟ้าคืน (พระอินทร์) จึงมีบัญชาให้เทวดาบนสวรรค์ให้ลงมา เป็นกษัตริย์ปราบปรามความวุ่นวายต่าง ๆ ปกครองชมพูทวีปให้เจริญรุ่งเรือง เกิดความสงบสุข พระพุทธกัศสปลงมาตรัสรู้ ไปรดสัตว์ศาสนาตั้งมั่นและรุ่งเรือง เมื่อพระพุทธกัศสปนิพพาน คำสอนศาสนาตั้งมั่นอยู่ระยะหนึ่งก็เสื่อมสูญ ชมพูทวีปเต็มไปด้วย เปรต ยักษ์ร้าย ผี ปีศาจและคนเลว มีแม่ยักษ์ร้ายชื่อ กาลกิณี อยู่ในเมืองศรีสัตตนาคน และฝูงผีเปรต เช่น อ้ายตะกิกตัก อ้ายเจ็ดไท่ บู้สีฬลี นางพิไสย ฝูง ปีศาจ และยักษ์ร้ายต่างงานกันเกิดลูกชื่อ นางปากกว้างหุสี และนางนันทาเทวี ต่อมากลายเป็นผีเชื้อรักษาเมืองล้านช้าง

มีฤาษีสองคนพี่น้อง หมายเขตแดนเมืองไว้ ฝั่งหลักเงินหลักทองไว้ 4 ทิศ เลือกระบิเวณ

¹ พงศาวดารล้านช้าง ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 ไม่มีบทพระนิพนธ์ ไม่มีการเอ่ยอ้างถึงศาสนา และพระพุทธเจ้า เริ่มเรื่องโดยการกล่าวถึง ฤาษีหมายเขตเมืองไว้ และได้กล่าวถึงขุนชวา สร้างเมืองในเชียงตุง เชียงทอง และต่อมามีขุน 3 ขุนครองเมืองลุ่มคือ ขุนเด็ก ขุนคาน บู่กลางเชิง

ที่มีต้นไม้ดอกทอง (กล่าวว่า คล้ายต้นปาริกกชาติในเมืองพระอินทร์) สำหรับสร้างสถานที่ที่กษัตริย์สร้างห้องพระโรง และถ้ำซึ่งสองได้กำหนดชะตาเมืองเชียงตุง เชียงทอง เมืองศรีสัตนาควัเรียกพญานาคที่อาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ หลัด เปลี่ยนหมุนเวียนกันมา เฝ้าสถานที่ซึ่งต่อไปจะมีกษัตริย์ผู้มีบุญมาปกครอง [ถ้ำซึ่งหนึ่งได้เข้าญาณสมาธิติดต่อกับแกนฟ้าคืน ขอให้ส่ง เทวบุตรที่รอบรู้คติโลก คติธรรม ลงมาสร้างบ้านแปลงเมืองในที่หมายเขตไว้ เมื่อชมพูทวีป เจริญรุ่งเรือง และสงบสุข พระพุทธเจ้าจะลงมาตรัสรู้โปรดผู้คน เสร็จภารกิจ ถ้ำก็กลับถ้ำจำศีลภาวนา

แกนฟ้าคืนรับทราบความประสงค์ของถ้ำจึงได้ประชุมเหล่าแกนหลวง เพื่อคัดเลือก เทวบุตรผู้บุญบารมีมากลงไปปกครองโลกมนุษย์ ในการประชุม เลือกได้ขุนบรม¹ ซึ่งเป็นลูกของแกนฟ้าคืน เพราะมีบุญบารมีมากกว่าเทพองค์อื่น เลือกเทวีสองนางคือ นางยมพาลาและนางอกแคง ราชากิเชก ขุนบรม เป็นกษัตริย์ให้เครื่องราชกกุธภัณฑ์ อาวุธ ของใช้ ช้างม้า และบริวาร เคลื่อนขบวนลงมายังพื้นโลก ปกครองโลกมนุษย์ ชี้อสถานที่ตั้งบ้านเมืองที่นาน้อยอ้อยหนู และชีแฉะ เมืองที่โอรสทั้ง 7 ที่จะเกิดในอนาคตไปปกครอง

ขบวนอพยพประกอบด้วย ขบวนหน้า เป็นเหล่าแกนผู้มีฤทธิ์ เพื่อปราบผีร้าย บ้างก็ถือจอบ เสียม ห่วง บ้างก็ถือขวาน ขุนควนชีควาย ปู่ลาจาง เชียงชีวีว ขุนบรมขัดดาบชีข้าง มีเทวีทั้งสองนั่ง ขนบชายชวา เมื่อถึงนาน้อยอ้อยหนูแกนแต่ง เนรมิต ปราสาท และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ แม้กระทั่งน้ำ ลม ไฟ แกนได้ส่ง เทวดาที่สิงสถิตในชมพูทวีปทุกองค์ให้ดูแลรักษาขุนบรมและบริวาร แกนบรมสั่งสอนคลองราชา และทศพิธราชธรรมแก่ขุนบรมแล้วจึงกลับสวรรค์

ขุนบรมครองเมืองได้ 2 ปี นางยมพาลาให้กำเนิดลูกชาย ชื่อ ขุนลล ได้ลูกชายเกิดจากนางอกแคง ชื่อ ยี่ผาล้วน ได้ลูกชายคนที่สามกับนางยมพาลาชื่อ จูสง ลูกชายคนที่สี่เกิดกับนางอกแคงชื่อ ไสผง ลูกชายคนที่ห้าเกิดกับนางยมพาลาชื่อ จิวอิน ลูกชายคนที่หกเกิดกับนางอกแคงชื่อ ลกม ลูกชายคนที่เจ็ดเกิดกับนางยมพาลาชื่อ เจ็ดเจือง ได้ลูกชายครบ 7 คน ตามที่แกนฟ้าคืนทำนายไว้

¹พงศาวดารล้านช้าง ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 กล่าวว่าขุนเด็ก ขุนคาน ปู่ลาจาง เชียงสร้างบ้านอยู่เมืองลุ่ม เวลาได้ข่าวได้ปลาไม่ได้เช่นไหวบอกกล่าวแก่แกน ผิแกนโกรธ บันดาลให้น้ำท่วมบ้านเมือง ขุนทั้งสามต่อแพพาลูกเมียอยู่ในแพจึงรอด นำแพทวนน้ำไปหาพระยาแกนได้อยู่สบายแต่เกิดความ เบื่อหน่าย ขอลงมาอยู่เมืองลุ่ม เมื่อประชาชนเพิ่มมากขึ้น แกนส่งขุนครุ ขุนครองลงมาปกครองขุนครุ ขุนครองปกครองไม่เรียบร้อย แกนจึงส่งขุนบรมพร้อมด้วยอาญาสิทธิ์ลงมาปกครอง

ขุนบรมปกครองบ้านเมืองได้ ๑ ปี ประชาชน ช้าง ม้า เงินทองสิ่งของต่าง ๆ ไม่เพิ่ม ปริมาณ ได้มาจากเมืองแถบเท่าใดก็ยังคงมีอยู่เท่านั้น ในหนองน้ำมี เครือ เขากาด เกิดขึ้นกลางหนอง น้ำ เถาของมันเกาะเกี่ยวต้นไฮหลวง (ต้นไทรใหญ่) มีดครีมี ทองฟ้าไม่สว่างไสว มีผลน้ำเต้า เกิดขึ้นสองผล¹ บางทีเรียกว่า น้ำเต้าบุงหรือน้ำเต้าบุง (ซึ่งแปลว่าผลน้ำเต้าที่มีขนาดใหญ่มาก) ไม่มีใครฟันไม้เหล่านั้นเพราะเกรงจะเป็นการล่วงละเมิดต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่อาจมีอยู่ ขุนบรมจึงสั่งให้ แถนโย เถ้าโล และแม่อย่างงาม เป็นผู้ถือสาส์น เรียกว่า "ขุนसान"² ไปบอกกล่าวกับแถบฟ้าคืนบนสวรรค์ แถบฟ้าคืนจึงมอบหน้าที่ให้ แถนโย เถ้าโล และแม่อย่างงามไปฟันเครือเขากาดให้แถบซีเอาซี³ ไปเจาะผลน้ำเต้าหนึ่งผล ให้แถบสิ่วเอาสิ่งไปเจาะผลน้ำเต้าผลเล็กอีกหนึ่งผล คนชายหญิง วัว ควาย หมู หมา เบ็ด ไก่ ช้าง ม้า แมว ห่าน หงส์ ลูกตาล มะพร้าว กล้วย อ้อย ต้นหอม หัวหอม มะเขือ ตลอดจนแก้วแหวนเงินทอง ผ้าแพร เหล็กตะกั่ว เหล็กไหลออกจากน้ำเต้าบุงทั้งสองลูก ผู้ประพันธ์ได้พยายามอธิบายที่มาของคำว่า "ลาว" ไว้ในที่นี้ด้วย เพราะคำว่า "น้ำเต้า" นี้ตรงกับคำบาลีว่า ลาว หรือ ลาวุ คนที่เกิดจากน้ำเต้าหรือลาวุนี้มีชื่อเรียกว่า "ลาว"

ส่วนเถ้าโย เถ้าโล แม่อย่างงาม เมื่อฟันไม้และได้ผ่าผลน้ำเต้าทั้งริมหนองน้ำแล้ว มีชีวิตอยู่ได้ไม่นานก็ตาย วิทยานชั้นสวรรค์ กลายเป็นเชื้อเมือง (เชื้อเมือง) กินเครื่องพลี จากนั้นการติดต่อรหว่างสวรรค์กับโลกมนุษย์ถูกตัดขาด

¹พงศาวดารล้านช้าง พิมพ์ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 กล่าวว่าน้ำเต้าเกิดขึ้นก่อนขุนบรมลงมาปกครองโลกมนุษย์ นั่นคือ ตอนบู่กลางเชิง ขุนเด็ก ขุนคาน ได้ควายลงมาจากสวรรค์ช่วยทำนาอยู่ ๑ ปี ควายตาย ต่อมามีเถาน้ำเต้าเกิดที่รูจมูกควาย มีผลน้ำเต้า ๑ ผล บู่กลางเชิงเอาเหล็กซีเจาะผลน้ำเต้า ขุนคานใช้สิ่วเจาะผลน้ำเต้า คนชายหญิงหลังไหลออกมา ๕ กลุ่ม คือ ไทยลม ไทยลี ไทยเลิง ไทยลอ และไทยควาง บู่กลางเชิงสอนทำไร่ ทำนา ทอผ้า และให้แต่งงานในกลุ่มเดียวกัน

²นิทานเรื่องขุนบรมราชา พิมพ์ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 7๐ "ขุนसान" คือผู้ทำหน้าที่สื่อสารระหว่างขุนบรมกับแถบ มีชื่อว่า เถ้าเยยและแม่อย่างงาม เมื่อตายไปกลายเป็นผีเชื้อ (ผีเชื้อ) ถูกเรียกให้มากินเครื่องพลีว่า "มาเยอ ยา"

³ซี หมายถึง เหล็กแหลม เมื่อจะใช้เจาะของแข็งจะคงเผาไฟให้แดงหรือร้อนจัดเสียก่อน

ขุนบรมได้แบ่งผู้คนที่ออกจากน้ำเต้ามั่ง เป็น 5 กลุ่ม (5 ชาติ) พวกที่ออกจากภูที่เจาะด้วยซึ่งมีผิวพรรณคล้ำ ดำดำน เพราะถูกรมควันไฟจากเหล็กขี้มี 2 กลุ่ม คือ ไทยเล็ม และ ไทยวี ส่วนพวกที่ออกจากภูที่เจาะด้วยส่ว มีผิวพรรณผ่องงามมี 3 กลุ่ม คือ ไทยเล็ง ไทยล่อ และ ไทยควง ขุนบรมสอนผู้คนที่ออกจากน้ำเต้ามั่งทั้งหมดให้รู้จักงานอาชีพ คือ ทำไร่ ทำนา¹ สอนให้รู้จักวิธีทอผ้า จัดระบบครอบครัวและชุมชนโดยให้แต่งงานกันภายในเผ่าพันธุ์เดียวกัน ในเรื่องคติธรรม ขุนบรมได้สอนให้ เคารพยำเกรงผู้ใหญ่ ให้เลี้ยงดูพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่เมื่อแก่เฒ่า และให้จัดการงานศพ² เมื่อตาย โดยสร้างศาลาและสร้างเจดีย์ครอบกระดูกและส่งขบวนน้ำให้วิญญาณทุกวัน

ขุนบรมปกครองบ้านเมือง เจริญรุ่งเรือง จึงประกาศเป็นอาณาจักรตามแนวการปกครองโบราณ คือแบบอำญาสี³ สั่งสอน เสนาพลไพร่ แต่งตั้งอำมาตย์มนตรีให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ขุนศรีธรรมราชเป็นแสนเมือง ขุนแสนเป็นหมื่นหลวงกลาง

¹ พงศาวดารล้านช้าง พิมพ์ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 กล่าวว่า เมื่อปู่กลาง เขิง ขุนเด็ก ขุนคาน เจาะผลน้ำเต้ามั่ง ผู้คนชายหญิงออกมาจำนวนมากปกครองไม่เรียบร้อย ขุนทั้งสามจึงไปบอก แถน แถนได้ส่งขุนครุ ขุนครองลงมาช่วยปกครอง แต่ขุนครุ ขุนครองก็ปกครองไม่เรียบร้อยเพราะ "กินเหล้าซุ่มมือ ซุ่มวัน" แถนจึงส่ง เทวดาผู้มีบุญบารมีสูงคือ ขุนบรมลงมาพร้อมด้วยบริวารมากมาย แถนให้อาญาสิทธิ์สำหรับลงโทษคนผิด ให้วิษณุกรรมช่วยสร้างบ้านเมือง ขุนบรมจึงปกครองบ้านเมืองด้วยความเรียบร้อย สงบสุขแถนได้ส่ง เทพธิดาเป็นมเหสีขุนบรม 2 นาง คือ นางแอกแดง ฝ่ายขวา และนางยมพาลาฝ่ายซ้าย แถนได้สั่งสอนสิ่งต่าง ๆ ให้ศรีคันทพ เทวดาสอนดนตรี การละเล่นต่าง ๆ จากนั้นจึงห้ามมนุษย์โลกติดต่อกับแถนบนสวรรค์

² งานศพ หมายถึง พิธีศพ ตลอดถึงการเก็บกระดูกและการทำบุญอุทิศแก่คนตาย งานศพ ในที่นี้เข้าใจว่าเป็นการเผา เพราะมีความว่า "แล้วให้เก็บกระดูกไว้ ล้างส่วยสิดี" หมายความว่า ให้เก็บกระดูกล้างประพรมให้สะอาดและมีสร้างเจดีย์ครอบกระดูกด้วย

³ อำญาสี หรืออาชญาสี คือ การปกครองรัฐในสมัยโบราณก่อนมีการเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 5 อาชญาสี หมายถึง ผู้มีอำนาจในการปกครอง 4 ตำแหน่งคือ ประมุขของรัฐมีฐานะเป็นกษัตริย์ ตำแหน่งต่อจากประมุข คือ อุปหลาด เจ้าราชวงศ์ และเจ้าราชบุตร

ขุนบรมได้คัดเลือกสาวงามจากหมู่คนที่ออกจากผลน้ำเต้ามุ้งที่เจาะด้วยลิ้ว 7 นางคือ นางเอื้อย นางแอด นางอุ นางอาม นางไอ่ นางแพง และนางลุน อภิเษกเป็นเทวีของโอรสทั้ง 7 ของขุนบรมตามลำดับ ในเวลาต่อมาซึ่งเป็นฤกษ์ยามยามดี ขุนบรมได้เรียกโอรส สะไก่ อ้ามาศย์ มนตรี และเหล่าข้าราชการทั้งหมดประชุมพร้อมหน้ากัน สั่งสอนจารีตครรลอง (ฮิตสิบสองและคองสิบสี่) เพื่อเป็นแนวปฏิบัติบอกให้โอรสแยกย้ายกันไปสร้างบ้านแปลงเมืองตามคำสั่งแถม ที่สั่งความมาก่อน อพยพมายังโลกมนุษย์

ต่อมาไม่นานขุนบรมและมเหสีทั้งสองตายไป หลังจากจัดการศพพ่อแม่แล้ว โอรสทั้ง 7 จึงแยกย้ายกันไปสร้างบ้านแปลงเมืองตามคำสั่งของขุนบรม โดยมีสัญญาว่าจะมีมิตรต่อกันทุกเมือง และมีข่าวสารถึงกันเสมอ ช่วยเหลือกัน ไม่ข่มเหงรังแกกันตามความมีขุนบรมสั่งสอนไว้

ขุนลอไปครองเมืองชวาล้านช้าง ยี่ผาล้านไปครองเมือง หอแตหนองแส จุสงไปครองเมืองพะกัน (เมืองบัว) ไสพง ไปครองเมืองยวน จัวอินไปครองเมืองโยธยา ลกมไปครองเมือง คำเกิด เจ็ดเวียงไปครองเมืองพวน ก่อนออกเดินทางโอรสได้เอย่ลาม้านเมืองและประชาชน¹

ตอนปลายของเรื่องกล่าวถึง เจ็ดเจียงโอรสองค์ที่ 7 เดินทางไปเยี่ยมขุนลอผู้พี่ และ

¹พงศาวดารล้านช้าง ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 กล่าวว่เมื่อขุนบรมปกครองมนุษย์โลก ไม่นานเกิด เครือ เขากาดขึ้นกลางหนองน้ำ ไม่มีใครสามารถฟันได้ ต่อมา มีเฒ่าเยอ และเฒ่ายา สองหัว เมียอาสาไปฟันไม้เครือ เขากาด แต่ขอสิ่งแลกเปลี่ยนคือ เมื่อเขาทั้งสองตายไป ให้นำธิดา เขาทองสองในฐานะผู้มียศ ต้องเช่นไหว มีกิจการงานใดหรือก่อนกินอาหารจะต้องบอกกล่าวหรือเรียก เขาทองสอง ด้วยเหตุดังกล่าวต่อมาจึงมีสำนวนว่า "มาเยอ" หรือ "ยาเยอ" ในปัจจุบันมักพบว่า "มาเยอ สุเอย" ดังนั้นเมื่อคราวโอรสทั้ง 7 จะออกจากเมืองไปสร้างบ้านแปลงเมืองในที่ต่าง ๆ จึงร้องสั่งโดยมีคำว่า เยอ ซึ่งแต่งเป็นโคลงและเป็นที่น่าสังเกตุว่า พงศาวดารล้านช้างในประชุม พงศาวดารภาคที่ 1 กล่าวถึงการแย่งชิงบ้านเมืองระหว่าง ขุนลอ และเจ้าเมียงชวา (ดูเพิ่มเติม ใน ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 1 สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506 หน้า 401)

มีการกล่าวถึงการแบ่งเขตเมืองพวน¹ และเมืองคำเกิด มีกล่าวถึงกษัตริย์ 2 องค์ คือ พระเจ้าสุวรรณมัลลลังก์ และพระไชยเชษฐา

7. การพิจารณาในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์

"ขุนบรม" มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากวรรณกรรมอีสานเรื่องอื่น คือ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกันกับข้อเท็จจริงในอดีต ข้อเท็จจริงนั้นถ่ายทอดกันมาด้วยปากต่อปาก เก็บเกี่ยวความคิดความเชื่อสิ่งสมกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เป็นผลให้ข้อเท็จจริงคงความสมบูรณ์ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง และส่วนนี้ก็ยังถูกแต่งเติมสีสันให้น่าศรัทธา ยังผลให้ข้อเท็จจริงที่มีอยู่กลายเป็นข้อสันเทศทางประวัติศาสตร์ถึงกระนั้น "ขุนบรม" ก็ยังน่าจับต้องในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แม้จะเป็นหลักฐานชั้นรอง² "ขุนบรม" ก็มีรายละเอียดของข้อความแสดงให้เห็นความคิด ค่านิยมของสังคมอดีต

เกี่ยวกับถิ่นกำเนิดของคนไทย มีทฤษฎีความเชื่อ 5 ทฤษฎี ของกลุ่มความเชื่อ 5 กลุ่ม ซึ่งต่างก็อ้างหลักฐานที่กลุ่มตนสืบค้นมาได้ ทั้ง 5 ทฤษฎีนี้ยังไม่มีข้อยุติในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แต่กาญจณี ละอองศรี³ ได้สรุปไว้ว่า ทฤษฎีที่ได้รับความนิยมเชื่อถือมากที่สุดและได้รับการยอมรับมากที่สุดคือทฤษฎีที่เชื่อว่า คนเผ่าไทอยู่กระจัดกระจายในบริเวณตอนใต้ของจีนแถบมณฑลยูนนาน กวางสี กวางตุ้ง และบริเวณตอนเหนือของเวียดนาม ลาว กัมพูชา ไทย พม่า และรัฐอัสสัมของอินเดีย โดยได้เสนอเหตุผลไว้หลายข้อ ซึ่งได้มาจากหลักฐานทางด้านโบราณคดี หลักฐานที่เป็นเอกสาร และหลักฐานที่เป็นศิลาจารึก เมื่อพิจารณาบริเวณพื้นที่ที่กล่าวถึงในทฤษฎีที่น่าเชื่อถือได้ดังกล่าวข้างต้นจะพบว่า ปัจจุบันนี้ยังมีคนเผ่าไท (ไต) อาศัยอยู่บริเวณเหล่านั้น และยังพบว่า บางพื้นที่

¹นิทานเรื่องขุนบรมราชา ประชุมพงศาวดาร เล่ม 44 ภาคที่ 70 ต่อ 71 ปรากฏเรื่องตำนานเมืองพวน มีรายละเอียดเช่นเดียวกับตอนปลายเรื่องขุนบรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องขุนบรมฉบับร้อยกรอง

²นิธิ เอียวศรีวงศ์ "หลักฐานทางประวัติศาสตร์" รวมบทความประวัติศาสตร์ ฉ.4 (มกราคม 2525) หน้า 70 กล่าวว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์มี 2 ระดับ คือ หลักฐานชั้นต้นคือ ข้อสันเทศที่บ่งชี้ความจริงที่ผู้เขียนเกี่ยวข้องโดยตรง หลักฐานชั้นรองคือ ข้อสันเทศที่ถูกนำมาใช้ถ้าเกี่ยวกับ "ความจริง" ผู้เขียนไม่ได้เกี่ยวข้องเองโดยตรง

³กาญจณี ละอองศรี "ถิ่นกำเนิดของคนไทยพรมแดนแห่งความรู้" วารสารธรรมศาสตร์ 10 : 2 (มิถุนายน 2524) หน้า 4-24.

ผู้คนมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันกับวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน การมีศิลปวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันนี้ อาจเป็นไปได้ว่า กลุ่มชนในบางพื้นที่นั้นมีความคิดพ้องกันโดยบังเอิญ หรือกลุ่มชนที่อาศัยในบริเวณพื้นที่แถบนี้ มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน เพราะหลักฐานที่เป็นชาติกยังมีการกล่าวถึง พ่อค้านักปกครอง เดินทางมายังสุวรรณภูมิ ส่วนอีกกรณีที่น่าจะเป็นไปได้คือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคแถบนี้ มีการอพยพโยกย้ายที่อยู่อาศัยซึ่ง เป็นผลให้มีการไหลของวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงคล้ายคลึงกันดังกล่าว "ขุนบรม" เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงการอพยพโยกย้ายจากเหนือลงใต้ นอกจากนั้นยังมีการอพยพสู่ทิศอื่น ดังปรากฏในตำนานเก่าของภาคเหนือ เช่น ตำนานจาม เทวีวงศ์ซึ่งมีเนื้อเรื่องแสดงการอพยพจากลพบุรีไปลำพูน ตำนานสุวรรณโคฒคำ มีผู้คนอพยพจากใต้ไปเหนือ

ผู้คนในสมัยก่อนอาศัยปัจจัยต่าง ๆ จากธรรมชาติในการดำรงชีวิต จึงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อสู้ภัยต่าง ๆ เกิดรูปแบบสังคม และค้อย ๆ พัฒนาไปสู่ระบบผู้นำผู้ตาม จากสังคมเร่ร่อน ล่าสัตว์เป็นอาหาร พัฒนาขึ้นเป็นสังคมเกษตรกรรม แต่เป็นเกษตรกรรมที่อาศัยธรรมชาติ ผู้คนจึงยังมีความจำเป็นในการอพยพโยกย้าย เพื่อแสวงหาที่เพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์หรืออพยพโยกย้ายเพื่อขยายที่ทำกิน อันเป็นลักษณะวัฒนธรรม "แยกครัว" สังคมอีสานเรียกว่า "ออกเรือน" วัฒนธรรมนี้ตกทอดถึงปัจจุบัน นั่นคือ เมื่อลูกชายหรือลูกสาวแต่งงานแล้วจะแยกครัวไป โดยพ่อ แม่แบ่งทรัพย์สินสมบัติให้ไปประกอบอาชีพเป็น เอกเทศ

จึงกล่าวได้ว่า ประชาชนในภูมิภาคแถบนี้ มีการอพยพโยกย้ายเพื่อตั้งหลักแหล่ง จึงอาจเป็นไปได้ว่า คนไทยในประเทศไทยปัจจุบันประกอบด้วยผู้คนที่มียุทธพรบุรุษจากหลายเผ่าพันธุ์¹ มีการผสมกลมกลืนเผ่าพันธุ์จนไม่สามารถชี้ชัดว่า ใครมียุทธพรบุรุษมาจากไหน

¹ ศรีศักร วัลลิโภดม, ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ 2524) หน้า 4 กล่าวว่า ประเทศไทยสมัยตั้งแต่สุโขทัยขึ้นไป มีหลักฐานที่เป็นจารึกตำนาน พงศาวดารในสมัยนั้นระบุว่า สุโขทัยไม่ใช่เป็นทั้งหมดของดินแดนประเทศไทย สมัยนั้นบ้านเมืองในดินแดนประเทศไทย แบ่งออกเป็นแคว้น ๆ เช่น แคว้นอยุธยา แคว้นนครศรีธรรมราช แคว้นล้านช้าง แคว้นลานนาไทย เมื่อเป็นเช่นนี้คนไทยในปัจจุบันจึงมาจากผู้คนจากแคว้นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึง เป็นหลักฐานยืนยันประเด็นที่กล่าวว่า เดิมคนไทยอยู่กระจัดกระจายบริเวณกว้าง

ขุนบรมอาจจะมีตัวตนจริงแต่ไม่สามารถกำหนดยุคสมัย เพราะเรื่องที่เล่าสู่กันฟังมาเป็นระยะเวลายาวนานจนกลายเป็นนิทานปรปรัปร่า เนื้อความบางส่วนอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ทำให้ไม่ได้รับความเชื่อถือเท่าที่ควรในฐานะเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ถึงกระนั้นก็ยังมีผู้ใช้เป็นข้อมูล หรือส่วนประกอบของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ อาทิ พระยาอนุমানราชชน (เรื่องของชาติไทย) ขุนวิจิตรวาทการ (งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย) ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวถึงตำนานขุนบรมในหนังสือข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยว่า เป็นตำนานที่แสดงให้เห็นถึงการอพยพจากเหนือ คือบริเวณตอนใต้ประเทศจีนและอาจจะมีการอพยพเข้ามาดินแดนตอนเหนือของประเทศไทย¹ ธิดา สาระยา เสนอว่า ขุนบรมเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของสังคม² มีความเพียรพยายามที่จะสร้างวัฒนธรรมของสังคมให้เป็นแบบแผน หรือเป็นแนวทางของการปฏิบัติ เพื่อความคงอยู่ที่มีมั่นคงของสังคม

วรรณกรรมเรื่องขุนบรม มีเนื้อเรื่องแสดงถึงการอพยพโยกย้ายของคนกลุ่มหนึ่งในทิศทางจากเหนือลงใต้ มีความสัมพันธ์กับเมืองเดิม (เมืองพ่อ) ในระยะแรก และตัดขาดจากเมืองพ่อโดยเด็ดขาดในระยะต่อมา และมีเนื้อความซึ่งแสดงถึงการอพยพโยกย้ายของโอรสของขุนบรมซึ่งแสวงหาดินแดนครอบครองขยายเผ่าพันธุ์สืบสันตติวงศ์ต่อไป วรรณกรรมเรื่องขุนบรมบางฉบับมีเนื้อความต่อด้วยพงศาวดารของกษัตริย์ลาว โดยกล่าวว่าสืบสันตติวงศ์สายขุนลอ โอรสองค์โตของขุนบรม ซึ่งถ้ามีความจริงตามความที่ปรากฏในพงศาวดารก็พอยุติได้ว่า กลุ่มคนที่มีขุนบรมเป็นหัวหน้าเป็นบรรพบุรุษของคนลาวในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และคนไทยที่อาศัยอยู่ภาคอีสานบางส่วน กลุ่มคนที่มีขุนบรมเป็นหัวหน้านั้นเป็นคนเผ่าไท เมื่อเคลื่อนย้ายลงมาตั้งหลักแหล่งในทำเลที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีผู้คนอยู่อาศัยก่อนแล้ว คนกลุ่มใหม่ (กลุ่มที่มีขุนบรมเป็นหัวหน้า) กับผู้คนกลุ่มเดิมมีการประนีประนอมรวมขอมกัน วัฒนธรรมของคนทั้งสองกลุ่มผสมกลมกลืนกัน ดังนั้นจึงไม่อาจแยกได้ว่าประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณภาคอีสานและภาคเหนือของไทยปัจจุบันนี้ใครมีบรรพบุรุษที่อพยพลงมา และใครมีบรรพบุรุษที่มีถิ่นฐานเดิมในบริเวณนี้ และจากแนวคิดเรื่องคนเกิดจากน้ำเต้าปั้งนั้น มีนัยเพื่อปลูกฝังแนวคิดที่ว่าทุกคนทุกสีผิวต่างก็เกิดมาจากที่เดียวกัน เป็นพี่น้องกัน ประชาชนที่อยู่อาศัยในภูมิภาคดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่มี

¹ ศรีศักร วัลลิโภดม เรื่องเดียวกัน

² ธิดา สาระยา "ผู้นำวัฒนธรรมกับการสร้างบ้านแปลงเมือง" (เรื่องเดียวกัน)

การใช้ (การเล่า การอ่าน และการฟังวรรณกรรมขุนบรม) วรรณกรรม เรื่องขุนบรมจึงไม่ได้ปลูกฝังความคิดแก่ลูกหลานในเรื่องถิ่นที่มา ทางตรงข้ามกลับเน้นในเรื่องความเป็นเอกภาพของชุมชน ความมีบรรพบุรุษเดียวกัน จารีกหลักที่ 1

ในช่วงแรกของการตั้งหลักแหล่งในทำเลแห่งใหม่ของขุนบรมและประชาชนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นคงให้กับกลุ่มชน และต้องเป็นความมั่นคงที่อยู่บนรากฐานของความสงบเรียบร้อย ผู้นำสังคมคือ ขุนบรมจึงมีภารกิจที่เร่งด่วนคือการสร้างวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มชน เพื่อเข้าสู่สังคมที่เป็นรูปแบบ ก่อนการสร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่มชนก็จำเป็นต้องสร้างความ เชื่อถือศรัทธาขึ้นในกลุ่มชน การสร้างความ เชื่อถือศรัทธานั้นขุนบรมได้อาศัยความ เชื่อดั้งเดิมผสมผสานกับความ เชื่อพุทธศาสนาที่เจือปนวัฒนธรรมพราหมณ์ด้วยการอ้างว่า ขุนบรม เป็นบุตรของแกนฟ้าคือน ผู้เป็นใหญ่ในบรรดาแกนทั้งหลาย เป็น เทพบุตรผู้มีบุญบารมีสูงสร้างสมมาชั่วแสนกัลป์ รับอาญาสิทธิ์จากผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ คือโอปปาติกชาติมายัง โลกมนุษย์ จึงสมควรในลิตีและอำนาจเหนือดินแดนที่ครอบครองนั้น

การอ้างว่า เป็นบุตรของแกนฟ้าคือน เป็นอิทธิพลของความ เชื่อดั้งเดิม เรื่อง เทวดาฟ้าแกน การอ้างบุญบารมี เป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาส่วนแนวคิด เรื่องกษัตริย์ เป็น เทพจากสวรรค์นั้น เป็นอิทธิพลจากวัฒนธรรมพราหมณ์ นอกจากการอาศัยความ เชื่อต่าง ๆ ของประชาชนแล้ว การปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองและจริยวัตรส่วนพระองค์ของขุนบรมได้ยึดมั่นในธรรมของศาสนาพุทธ ดังนั้นขุนบรมจึง เป็นกษัตริย์ที่ประชาชนยอมรับ ภารกิจในการสร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่มชนจึงได้บรรลุผล มีการสืบทอดวัฒนธรรมต่อมา

เมื่อพิจารณาการสร้างบ้านแปลงเมืองของโอรสของขุนบรม อาจจะมีความเป็นไปได้สองอย่างคือ เป็นวัฒนธรรมการ "ออกเฮือน" โดยแยกย้ายไปหักร้างถางพงตั้งบ้านเรือนขึ้นจริง

ส่วนอีกหนึ่งนั้นอาจเป็นไปได้ว่า การที่แทนฟ้าคืนสิ่งให้โอรสของขุนบรมแยกย้ายไปกันปกครองในที่ และทิศต่าง ๆ เป็นคำสั่งที่มีนัยให้ขยายอาณาเขตของขุนบรม โดยมีผลพลอยได้กับขุนบรมและสังคม กล่าวคือ การส่งโอรสแยกย้ายไปครองเมืองต่าง ๆ ถือเป็นกรกระจ่ายอำนาจออกนอกศูนย์กลาง ลดความขัดแย้งอันอาจจะเกิดขึ้น โอรสทั้ง 7 ไปครองเมืองที่เป็นเพียงชุมชนที่มีผู้สร้างไว้แล้ว อาศัยบารมีของขุนบรมในการได้มาซึ่งสิทธิและอำนาจตลอดจนกุศโลบายในการ เมืองการปกครอง

เป็นที่น่าสังเกตว่า จุดมุ่งหมายของ "ขุนบรม" นั้นมุ่งเน้นความสงบและการประนีประนอม โดยพยายามปลุกฝัง เรื่องอำนาจของบุญกรรม จึงไม่ปรากฏ เนื้อความ เกี่ยวกับการศึกสงคราม เลย ซึ่งทำให้เข้าใจว่ามีการรวมชอมกันระหว่างชนกลุ่มใหม่กับชนกลุ่มเก่า เช่นเดียวกับตำนานทาง ภาคเหนือของไทย ซึ่งกล่าวว่าพระสิงหนวัติราชวงศ์ เชียงแสน โบราณอพยพ เข้ามาตั้งบ้าน เมือง ใน บริเวณที่มีกลุ่มชนดั้งเดิม คือ พวกลัวะ ซึ่งมีปู่เจ้าลาวจก เป็นหัวหน้า เหตุการณ์ในตำนานตอนนี้เป็น ลักษณะของการรวมชอม คือได้ยอมรับอำนาจของ เชียงแสน โบราณ ในขณะที่เดียวกันปู่เจ้าลาวจกก็ ให้ลูกแยกย้ายไปสร้าง เมืองใหม่¹

ลักษณะการประนีประนอม หรือการรวมชอม เป็นลักษณะของจิตใจที่ยึดมั่นในหลักธรรม ของศาสนาพุทธ กอปรกับบรรณกรรม เรื่องขุนบรมฉบับที่วิจัยนี้ การดำเนิน เรื่องอาศัยประวัติพุทธ ศาสนา และมีการแทรกหลักธรรมของพุทธศาสนา จึงทำให้ เชื่อว่า พระมหาเทพหลวง และพระ มงคลสิทธิ เป็นผู้แต่ง ดังที่มีกล่าวไว้ในพงศาวดารลาว

¹อิราวดี ไตรลังคะ (เรื่องเดียวกัน) หน้า ๘.